

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΣΠΕΡΙΔΑ

Η κρίση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος και τα μέτρα εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης των κυπριακών τραπεζών

Σταύρος Αγρότης, AXIA Ventures Group, Λευκωσία
Η κρίση στη Κύπρο: Αλληλεπίδραση του κράτους, των νοικοκυριών και του τραπεζικού τομέα

Στις 6 Μαρτίου του 2013 προσκλήθηκα να μιλήσω για θέματα οικονομίας στο σύνδεσμο Γονέων του Δημοτικού Σχολείου Τραχωνίου, στη επαρχία Λεμεσού. Πληροφορήθηκα ότι περίπου οι μισοί στο ακροατήριο θα ήταν απόφοιτοι πανεπιστημίου και οι άλλοι μισοί όχι. Προβληματίστηκα έντονα όσον αφορά την προσέγγιση του θέματος και ξαφνικά είχα μια έμπνευση. Από τότε νοιώθω ότι ήταν η καλύτερη παρουσίαση που είχα κάνει ποτέ και ότι την ίδια προσέγγιση θα πρέπει να εφαρμόζω και στο μέλλον ακόμα και σε ενήμερο ακροατήριο. Η ιδέα ήταν να ξεκινήσω την παρουσίασή μου με Κυπριακές και Ελληνικές παροιμίες όπως:

- Φύλαγε τα ρούχα σου να έχεις τα μισά
- Απού σοθκιάζει τριάντα θκυο τζαι ξοθκιάζει τριάντα εν νοικοτζύρης πάντα. Απου ξοθκιάζει τριάντα θκυό αλλά σοθκιαζει τράντα, στη φυλακή τον παίρνουσι τζαι εν του διούν αμάντα.
- Εγώ στραώνω τζαι πουλώ τζαι εσύ αμπλεπε τζαι γόραζε
- Μην βάζεις όλα σου τα αυγά σ'ένα καλάθι
- Όποιος θέλει τα πολλά χάνει τζαι τα λία
- Το σοινί του χωρκάτη διπλον φτάνει, μονόν εν ηφτάνει
(παροιμία για όλους εκείνους που δεν έχουν λεφτά αλλά κάνουν πράγματα εξεζητημένα π.χ. να μένουν με ενοίκιο αλλά αγοράζουν με δανεικά ακριβό αυτοκίνητο).
- των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν.
- Φασούλι φασούλι γεμίζει το σακούλι
- Ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται
- Στερνή μου γνώση να σ'είχα πρώτα

Αν εφαρμόζαμε στην Κύπρο, την Ελλάδα , την Αμερική και αλλού τις Κυπριακές και Ελληνικές παροιμίες δεν θα δημιουργούνταν οικονομικές κρίσεις, απλά γιατί οι παροιμίες εμπεριέχουν την συσσωρευμένη σοφία του τόπου μας.

Το θέμα μας σήμερα είναι η κρίση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος και τα μέτρα εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης των κυπριακών τραπεζών.

Δεν είναι τυχαία η επιλογή του τίτλου της δικής μου τοποθέτησης. Η κρίση στη Κύπρο: Αλληλοεπίδραση του κράτους, των νοικοκυριών και του τραπεζικού τομέα.

Ο λόγος είναι ότι εξ' ορισμού οι κρίσεις στους τραπεζικούς τομείς, με εξαίρεση, αδικαιολόγητα λάθη και ατασθαλίες, αποτελούν υποπροϊόν των πράξεων ή των μη πράξεων του κράτους και των νοικοκυριών.

Στις αρχές του 2007 ανακαλύψαμε μαζί με φίλους οικονομολόγους τον Nouriel Roubini και αρχίσαμε να διαβάζουμε και να συζητούμε τις θέσεις και απόψεις του. Τον Σεπτέμβριο του 2008 είχαμε την κατάρρευση των Lehman Bros και τις εκτεταμένες συνέπειες των sub-prime loans, των τοξικών προϊόντων και των επιπτώσεων τους στις διεθνείς αγορές.

Η πορεία άρχισε να διαγράφεται να γίνεται προβλέψιμη.

Δυστυχώς βρισκόμασταν όλοι στην κορυφή του κύματος και δεν βλέπαμε ότι κάποια στιγμή το κύμα θα έσκαγε.

«Στερνή μου γνώση να σ'είχα πρώτα»

Τον Απρίλιο του 2011 είχα τη τύχη να παρευρεθώ σε μια παράθεση των οικονομικών θέσεων των κοινοβουλευτικών κομμάτων της Κύπρου την οποία διοργάνωσε η Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων στην οποία ομιλητές ήταν όλοι οι αρχηγοί των κομμάτων.

Την περίοδο αυτή, κάποιοι από εμάς, ήμασταν πεπεισμένοι για τις σοβαρές οικονομικές συνέπειες που επιφυλάσσονταν για την Κύπρο, τόσο εξωγενείς αλλά

κυρίως ενδογενείς, μια και τις δεύτερες τουλάχιστον μπορούσαμε να τις περιορίσουμε παίρνοντας τα αναγκαία μέτρα. Ήμασταν βλέπετε διαποτισμένοι με τις ούτω καλούμενες απαισιόδοξες προβλέψεις του Roubini, του Dr Doom.

Όλες οι επί μέρους τοποθετήσεις περιείχαν, ως συνήθως, (εξάλλου είναι πολιτικά πρόσωπα που τις έθεται) την φράση «θα πρέπει». Με το πέρασ των παρουσιάσεων κατέληξα στην εξής απλή διαπίστωση:

Αν σε ένα μεγάλο χαρτί καταγράφαμε οριζόντια τα ονόματα των κομμάτων και κάθετα τις «θα πρέπει» εισηγήσεις τους και σημειώναμε ένα X όπου αυτές προτεινόταν, τότε στο 70% των περιπτώσεων θα είχαμε ταύτιση θέσεων. Ακολούθως αν εφαρμόζαμε μόνο το 50% των ομοφωνούντων θέσεων, δηλαδή το 35% του συνόλου των εισηγήσεων, τότε δεν θα υπήρχε σήμερα οικονομικό πρόβλημα στην Κύπρο, ούτε μνημόνιο, ούτε η ανάγκη για τη σημερινή επιστημονική εσπερίδα.

Εδώ μιλάμε για τον Απρίλιο του 2011. Αν παίρναμε μόνοι μας μέτρα εξυγίανσης της οικονομίας από τότε, τα πράγματα θα ήταν πολύ διαφορετικά.

Στους πίνακες που παραθέτω θα διακρίνετε εύκολα τις ξεκάθαρους τάσεις που οδήγησαν στα δημοσιονομικά προβλήματα της χώρας.

Το ΑΕΠ παρουσιάζει μια υγιή αυξητική τάση προερχόμενη κυρίως από τον τομέα υπηρεσιών αλλά και από τον κατασκευαστικό τομέα ο οποίος τα έτη 2005 μέχρι 2008 μείωσε ή περιόρισε το δημόσιο χρέος.

Εκεί όπου πρέπει να επικεντρωθούμε είναι στα έτη 2008 μέχρι 2012 όσον αφορά το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (η 5^η στήλη). Εκεί βλέπουμε ότι από 48,9% το 2008

ανεβαίνει με γοργούς ρυθμούς στο 85,8% το 2012. προβλέπεται από την Τροίκα να ανέλθει στο 109% το 2013, στο 133,9% το 2014, στο 149,6% το 2015 και στο 144,9% το 2016.

Οι πιο πάνω αριθμοί ουδόλως σχετίζονται με τα προβλήματα των τραπεζών που αποτελούν το θέμα της σημερινής επιστημονικής εσπερίδας.

Τουναντίον αποτελούν προϊόν των λανθασμένων χειρισμών ή μη χειρισμών του κράτους το οποίο διαλαλούσε ότι «θα βγούμε αλώβητοι από την κρίση», ότι «η κρίση θα μας προσπεράσει», ότι προβλέπεται ρυθμός ανάπτυξης το 2011 στο 3,7% ενώ εκ των πραγμάτων καταλήγει στο 0,5%.

[2009 IMF μελέτη καταπέλτης Υπουργός «ποια ύφεση;»]

Την ίδιο περίοδο οι οίκοι αξιολόγησης και η ευρωπαϊκή ένωση έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου χωρίς να βρίσκουν ανταπόκριση στην ανάγκη να παρθούν μέτρα εκ μέρους της Κυβέρνησης για εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών.

Η πρώτη υποβάθμιση του οίκου Standard and Poor's ήλθε το Νοέμβριο του 2010 και δεν αφορούσε τον τραπεζικό τομέα αλλά τον δημοσιονομικό τομέα.

Slide – σχόλιο – Δημόσιο χρέος

Το 2010 είχε μεταφερθεί η διαχείριση του δημόσιου χρέους από την Κεντρική Τράπεζα στο Υπουργείο Οικονομικών.

Με τον έλεγχο πλέον του δημόσιου χρέους από τον Υπουργό Οικονομικών το κράτος προέβαινε σε βραχυπρόθεσμο δανεισμό χρησιμοποιώντας την διαχείριση

δημόσιου χρέους για σκοπούς δημοσιονομικής πολιτικής. Ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός της Κύπρου αυξήθηκε σαν ποσοστό επί του συνόλου από το 19% το 2010 σε 46% το 2011 και η μέση διάρκεια του χρέους από 6 χρόνια το 2010 σε 4,6 το 2011, δηλαδή το δημόσιο χρέος σταδιακά μετατρεπόταν σε βραχυπρόθεσμο. Ενώ με βάση την πορεία της οικονομίας έπρεπε να κάνουμε το αντίθετο.

Το Μάιο του 2011 η πιστοληπτική ικανότητα της Κύπρου υποβαθμίστηκε κατά τρεις βαθμίδες από τους Fitch, λόγω της κατάστασης των δημοσίων οικονομικών, της διασύνδεσης με την Ελλάδα και της αναποφασιστικότητας που υπήρχε για τη διαχείριση του δημοσίου χρέους.

Ουσιαστικά η Κύπρος από το Μάιο του 2011 όδευε προς στάση πληρωμών και όφειλε από το 2011 να υποβάλει αίτημα ένταξης στο μηχανισμό στήριξης.

[Sigma T.V., Ιούλιος 2011]

Αντί αυτού, η κυβέρνηση, χωρίς να πάρει οποιαδήποτε μέτρα και για να κλείσει τρύπες, εξασφάλισε δάνειο ύψους €2.5 δις από τη Ρωσία, με όχι ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους έναντι άλλων επιλογών, προέβει σε δανεισμό από τις εγχώριες τράπεζες, από ταμεία προνοίας και από όπου αλλού έβρισκε, για να αντέξει μέχρι τις προεδρικές εκλογές με τεράστιο κόστος για την οικονομία, σημαντική επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης και καταληκτικά ένα πολύ χειρότερο για τους Κύπριους πολίτες μνημόνιο.

Η χρεοκοπία ήταν δεδομένη.

Τραπεζικός τομέας: Η Κύπρος ως Κέντρο Υπηρεσιών

Με την ανάπτυξη της Κύπρου ως κέντρου υπηρεσιών, οι τράπεζες μας άρχισαν να προσελκύουν από το εξωτερικό σημαντικά νέα κεφάλαια. Για να διευρύνουν

περαιτέρω αυτή την αυξητική τάση (και κατ' επέκταση τα κέρδη των τραπεζών και τα δικά τους παχυλά bonus) άρχισαν να ανεβάζουν σταδιακά τα καταθετικά επιτόκια (και κατ' επέκταση τα δανειστικά επιτόκια, καθιστώντας την επιχειρηματική δραστηριότητα λιγότερο ανταγωνιστική λόγω κόστους χρήματος)..

Κάπου όμως έπρεπε να διοχετεύσουν αυτή την σημαντική επιπλέον ρευστότητα.

Οι λύσεις ήταν δύο.

Πρώτον: Εύκολη παραχώρηση δανείων χωρίς ουσιαστική μελέτη των δυνατοτήτων αποπληρωμής, παρά μόνο κυρίως την ύπαρξη επαρκών εξασφαλίσεων ακίνητης ιδιοκτησίας, με συνεπακόλουθο την εκτόξευση του δανεισμού των νοικοκυριών την ανοδική τάση στις τιμές των ακινήτων και τη δημιουργία φούσκας στον τομέα των ακινήτων. Παράλληλα επήλθε εκτόξευση των εσόδων του κράτους από φόρους με πηγή κυρίως τον κατασκευαστικό τομέα, δηλαδή μία φούσκα εσόδων, η οποία ως φούσκα θα είχε περίοδο ύπαρξης την διάρκεια της φούσκας των ακινήτων, παράγοντας ο οποίος δεν έγινε αντιληπτός από τους κυβερνώντες.

Δεύτερον:

Την επέκταση των δραστηριοτήτων τους εκτός Κύπρου (εξαιρώντας την Ελλάδα όπου θεωρώ την επέκταση φυσιολογική) σε χώρες όπως η Ρωσία , η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Ουκρανία.

Με αυτές τις επεκτάσεις τα Golden Boys των τραπεζών, μας έλεγαν ότι οι μισθοί και τα bonus που απολάμβαναν δικαιολογούνταν πλήρως για στελέχη τραπεζών με τέτοια διεθνή εμβέλεια. Και εμείς τους πιστεύαμε.

Η κρίση στην Ελλάδα ξεκίνησε μερικά χρόνια πριν την κρίση στην Κύπρο. Η Αμερική, η Ρωσία, η Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σημαντικές για την οικονομία της Κύπρου, περνούσαν την δική τους κρίση. Και όμως οι κύπριοι τραπεζίτες αδυνατούσαν να διακρίνουν τα σημεία των καιρών και ανεξέλεγκτα χορηγούσαν δάνεια δημιουργώντας ένα επικίνδυνο χαρτοφυλάκιο χορηγήσεων.

Ως επιστέγασμα αυτής της έλλειψης μελέτης των οικονομικών δεδομένων, προχώρησαν στην τεράστια για τα δικά τους μεγέθη επένδυση, σχεδόν αποκλειστικά σε Ελληνικά ομόλογα ύψους €4.5 δις.

Θυμάμαι όταν η Τράπεζα Κύπρου, μετά που είχε πωλήσει τα Ελληνικά ομόλογα, ακολούθως τα ξαναγόρασε στη δευτερογενή αγορά στα τέλη του 2009 και αρχές του 2010. Το πληροφορήθηκα από υψηλόβαθμο στέλεχος της τράπεζας και του είπα: «μα τρελαθήκατε τελείως; Δεν βλέπετε τι γίνεται στην Ελλάδα;» Ψέματα. «Μα επελλάνατε τέλια; Εν θωρήτε τι γίνεται στην Ελλάδα;»

Το κερασάκι στην τούρτα ήλθε με το κούρεμα των Ελληνικών ομολόγων τον Οκτώβριο του 2011 και την μη διεκδίκηση οποιουδήποτε ανταλλάγματος από την ευρωπαϊκή ένωση.

Η επίπτωση αυτής της απόφασης για τη βιωσιμότητα των δύο συστημικών τραπεζών ήταν τεράστια.

Να μη ξεχνάμε ότι το ΑΕΠ ολόκληρης της Κύπρου ήταν €17,9δις.

Που βρισκόμαστε τώρα;

Το κράτος έχει χρεοκοπήσει ή πιο ορθά, το έχουμε χρεοκοπήσει γιατί πρωτίστος ή ευθύνη ήταν δική μας να διαχειριστούμε τα της οικονομίας μας..

Τα νοικοκυριά έχουν υπερχρεωθεί και αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και οι δύο συστημικές τράπεζες έχουν χρεοκοπήσει ή προσπαθούμε να τις χρεοκοπήσουμε; Εδώ αναφέρομαι στους χειρισμούς όσον αφορά την Τράπεζα Κύπρου όπου έχω προσωπικές απόψεις που ίσως μπορέσουμε να συζητήσουμε μετά.

Η Λαϊκή Τράπεζα δεν υπάρχει πια, η Τράπεζα Κύπρου αν δεν παρθούν μέτρα χθες, θα καταρρεύσει και αυτό θα φέρει την κατάρρευση της Κυπριακής Οικονομίας. Απαιτείται να παρθούν αποφάσεις, να παρθούν σύντομα και να είναι οι ορθές αποφάσεις.

Ποιες είναι οι λύσεις: η Τρόικα και το Μνημόνιο το οποίο εστιάζει τους σκοπούς του σε τρεις τομείς.

1. τη διασφάλιση της φερεγγυότητας του τραπεζικού συστήματος, επιλέγοντας τη μέθοδο του bail in, μια και το κράτος δεν ήταν σε θέση να αναλάβει ψηλότερο δανεισμό για να ανακεφαλαιοποιήσει τις τράπεζες.
2. Δημοσιονομική εξυγίανση: δηλαδή τίποτα διαφορετικό από όλα εκείνα τα «θα» των πολιτικών αρχηγών που ανέφερα πιο πάνω τα οποία δεν είχαν το θάρρος από μόνοι τους να εφαρμόσουν, για να μην χάσουν ψήφους.
3. Την εισαγωγή θεσμικών αλλαγών για να υποστηρίξουν την συνεχή και ισοζυγισμένη ανάπτυξη.

Είναι κανείς που διαφωνεί με τα τρία πιο πάνω σημεία; Αν ναι, ίσως διάβασε το μνημόνιο αλλά δεν το μελέτησε . Υπάρχει διαφορά.

Σας ευχαριστώ.